

**IV.3. 1.
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI FEJEZET**

**ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI SZAKTERÜLETI RÉSZE**

Z S A N A

**TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJÁHOZ ÉS
TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEINEK TELJES
KÖRŰ FELÜLVIZSGÁLATÁHOZ ÉS
MÓDOSÍTÁSÁHOZ**

Kecskemét

2020

TARTALOM

Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya.....	3
Örökségvédelmi (régészeti) vizsgálat.....	3
Általános földrajzi, geomorfológiai leírás	
A település történeti leírása a régészeti leletek alapján	
A település régészeti örökségének felmérése.....	5
Kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely	
Nyilvántartásba vett régészeti lelőhelyek	
A rendezés során tervezett változtatások és azok hatáselemzése.....	10
Régészeti lelőhelyekkel érintett változtatások	
Régészeti lelőhelyek a módosítással érintett területek közelében	
Lehetséges régészeti érintettségek	
Értékvédelmi terv.....	19
Régészeti lelőhellyel érintett módosítások vonatkozásában	
Módosítással érintett területek közelében lévő régészeti lelőhelyek vonatkozásában	
Lehetséges régészeti érintettség vonatkozásában	
Összegzés.....	23
Nyilatkozat.....	25
Melléklet	
Régészeti lelőhelyek Zsana közigazgatási határán belül.....	26
Jogszabályi környezet.....	27
Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos	
alapvető jogszabályok jegyzéke	
A kulturális örökség védelmével kapcsolatos további jogszabályok jegyzéke	
A régészeti lelőhellyel érintett területek típusai, ezen területeken követendő eljárások	
A régészeti feltárások egyes formáira vonatkozó különleges előírások	
Az örökségvédelmi bírság	

1. Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya

A 2001. évi LXIV. kulturális örökségvédelmi törvény 85/A. §-a alapján örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során, ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi. Zsana esetében 2008-ban készült el a településrendezési tervhez kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány.

Jelen hatástanulmány Zsana településfejlesztési koncepciójának és településrendezési eszközeinek teljes körű felülvizsgálatához és módosításához kapcsolódik, az Építésműhely Kft. (6000 Kecskemét, Wesselényi u. 1/A) megbízásából készült és az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi részét tartalmazza.

A hatástanulmány a megírásának időpontjában rendelkezésre bocsátott adatok alapján készült.

2. Örökségvédelmi (régészeti) vizsgálat

2.1. Általános földrajzi, geomorfológiai leírás

Zsana Bács-Kiskun megyében a Dorozsmai - Majsai-homokhát kistáj része. A kistáj tengerszint feletti magassága 80 és 140 m között változik. Felszínének nagyobbik része enyhén hullámos síkság. A szélhordta homokkal fedett egykori hordalékkúp síkság egyhangúságát a szabályos ÉNy-DK-i irányú, a Tisza völgyéig kifutó hosszanti, enyhe mélyedések teszik kissé változatossá. A lepelhomok helyenként a réti mészköves, mészsizapos alapzatú, mélyebb fekvésű felszíneket is beborítja.

A kisebb mennyiségű kőolajat és nagyobb mennyiségű földgázt rejtő pannóniai üledékekre negyedidőszaki ős-dunai hordalékkúp települt. A würm végén, ill. a későglaciálisban ezt az anyagot a szél átmozgatta és lösszel összekeverve futóhomok-formákba rendezte. Jellemző talajtípusai a futóhomok, a humuszos homoktalajok és a csernozjom jellegű homoktalajok.

Éghajlata meleg, száraz. Erősen vízhiányos terület. A talajvíz a kistáj nagyobb részén két m-nél magasabban található. Mennyisége azonban nem számottevő. Növényzetére jellemző, hogy erdőtársulásai a pusztai tölgyesek, a gyöngyvirágos tölgyesek és a sziki tölgyesek. Jelentős felületeket borítanak a homokpusztai rétek és homoki legelők. A mezőgazdasági

növénytermesztéssel hasznosított területek jellemző kultúrái a rozs, az őszi árpa, a kukorica és a takarmányrépa.

2.2. A település történeti leírása a régészeti leletek alapján

Zsana területéről számos régészeti lelőhely ismeretes, köszönhető ez többek között annak, hogy a település közigazgatási területén 1999-ben és 2000-ben régészeti terepbejárásra került sor. Ezeknek a terepbejárásoknak köszönhetően tudjuk, hogy ezen a vidéken már a neolitikum időszakában is voltak kis települések, igaz, hogy ezek száma nagyon kevés. A Szakálhát-kultúra edénytöredékeinek előkerülése Eresztő-Domaszéki-főcsatorna és Dülők-Meszes-erdő lelőhelyen jelzi, hogy a Duna-Tisza közének homokhátsági része is lakott lehetett ebben az időszakban.

A rézkor időszakából egyelőre nem ismerünk régészeti leletanyagot a tárgyalt területről és a bronzkorra vonatkozóan is nagyon kevés adatunk van. Mindössze néhány lelőhelyről – Eresztő-Dudás Béla-földje, -Dózsa F.-tanya, -Zöldhalom II. – került elő kultúrához egyelőre nem köthető bronzkori anyag.

A következő nagy korszakból, a vaskor időszakából már jóval több emlékanyagot ismerünk. Több lelőhelyet is találtak, így például Eresztő-Földi-tanyát, -Sándor Zoltán-földjét, -Tsz-kaszálót, Dülők-Meszes-erdőt említhetjük, ahonnan kelta kori leletanyag került elő. A kelták a Kr.e. IV. században érkeztek a Rajna vidékéről a Kárpát-medencébe, majd az első betelepülőket több hullámban újabb betelepülők követték. A III. század végétől egészen az I. század közepéig zavartalan fejlődés jellemezte az alföldi kelta kori telepeket. Ezek a települések tanyaszerű, egy-két házas települések voltak, szemben a Dunántúlra jellemző oppidumokkal. A lelőhelyeik jellemzően vízjárta területek közelében, partosabb területeken találhatóak.

A vizsgált terület sűrűbb benépesülése a római korban következett be, amikor a Dunántúl római megszállását követő évtizedekben a Duna-Tisza közére és a Tiszántúlra az iráni eredetű szarmaták első törzsei (jazigok) költöztek be, akiket a III. században a roxolánok, majd az alánok követték. A kezdetben főleg állattartással foglalkozó szarmaták laza szerkezetű szállásait az évszázadok során a földművelés térhódításával a nagy kiterjedésű, folyamatosan lakott falvaik váltották fel. Ezek sűrű településhálózatot alkottak a Duna-Tisza közén. Szarmata kori településre utaló leleteket nagy számban ismerünk a település közigazgatási határán belül, a terepbejárás 28 lelőhelyüket tette ismertté, ezek közül csupán néhányat említünk meg: Eresztő –Birgés-tanya, -Kovács-tanya, -Domaszéki-főcsatorna. Ezek a telepadoatok több évszázados, folyamatos megtelepedést jeleznek.

Az V-VI. században az egymást váltó hun-germán népmozgásoknak eddig régészeti emléke nem bukkant elő Zsana határában. A népvándorlás időszakában, az 568 táján új nép, az avarok népe érkezett a Kárpát-medencébe és a VIII. század végéig zavartalanul uralta ezt a területet. A zsanai határból főleg településeik nyoma vált ismertté, lelőhelyeikből néhányat említünk: Eresztő–Kovács-tanya, -Fődi-tanya, -Németh-tanya.

A tárgyalt területet a IX. század végén betelepült honfoglaló magyarság vette birtokba. A terepbejárás során előkerültek a honfoglalás kori települések nyomai, így Eresztő– Domaszéki-főcsatorna és –Benzinkút, valamint Dülők-Cserkő-tanya lelőhelyen. A terület az Árpád-korban és a késő középkorban végig lakott volt, ezt jelzi a terepbejárások során előkerült 22 lelőhely. Elpusztult középkori templománál talált körmeneti kereszt a megye legkorábbi – XI. század végi – ilyen jellegű kegytárgya. A templomromból román kori kőfaragványok is előkerültek.

A település 1439-től Hunyadi János birtoka volt, majd Hunyadi halála után Szilágyi Mihály volt a környék földesura. A feltételezések szerint a török hódoltság idején a település elnéptelenedett, ugyanakkor a terepbejárás során több török korra keltezhető települést is találtak. A 15. század török kori lelőhelyénél azonban a terepbejárási adatokból nem dönthető el, hogy milyen hosszú ideig voltak lakottak.

A vidék a XVIII. század közepétől, a redempciót követően népesült be újra, Kiskunhalas pusztája lett, területén tanyák alakultak ki.

3. A település régészeti örökségének felmérése

3.1. Kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely

A kulturális örökségvédelmi törvényben meghatározott fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely nincs a település közigazgatási határán belül.

3.2. Nyilvántartásba vett régészeti lelőhelyek

A település közigazgatási területén 1999-ben és 2000-ben, majd 2010-ben egy nagyobb beruházáshoz kapcsolódva került sor régészeti terepbejárásra. A szisztematikus bejárás magyarázza a lelőhelyek nagy számát.

Azonosító szám	Lelőhely neve	Helyrajzi szám	Száma	Típusa	Végzett tevékenység
27038	Templomhegy	055/1, 054/6, 0106/5, 0106/4, 0106/6	11	középkori templom és temető	A középkori templom és temető területén az 1960-as években feltárássra, 1999-ben terepbejárásra került sor.
27039	Eresztő-Németh-tanya	0162/5, 0162/11, 0162/7, 0162/8, 0162/9	12	római kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata település nyomait találták.
27040	Eresztő-Birgés-tanya	0162/5, 0162/6	13	középkori település	Az 1999-es terepbejárás során Árpád-kori település nyomait találták.
27041	Eresztő-Kovács-tanya	0165/26, 0165/24, 0165/25	14	római kori, népvándorlás kori, középkori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, késő avar, Árpád-kori és török kori település nyomait találták.
27042	Eresztő-Domaszéki-főcsatorna	0165/24, 0165/25	15	római kori és középkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata és kora Árpád-kori település nyomait találták.
27043	Eresztő-Domaszéki-főcsatorna	0171/10, 0171/9, 0171/14	16	népvándorlás kori, középkori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, honfoglalás kori, Árpád-kori és török kori település nyomait találták.
27044	Eresztő-Domaszéki-főcsatorna	0171/10, 0171/9, 0171/14	17	őskori, római kori, középkori, újkori település	Az 1999-es terepbejárás során újkőkori, vaskori, szarmata, népvándorlás kori, Árpád-kori, késő középkori és újkori település nyomait találták.
27045	Eresztő-Paplogótanya	0230/6	19	középkori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során Árpád-kori és török kori település nyomait találták.
27046	Eresztő-Dudás Béla-földje	0227/5, 0227/6	20	őskori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során bronzkori és török kori település nyomait találták.
27047	Eresztő-Dózsa F.-tanya	0233/9	21	őskori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során késő bronzkori és török kori település nyomait találták.
27048	Eresztő-Csima Antal-földje	0227/2	22	középkori település	Az 1999-es terepbejárás során késő Árpád-kori és késő középkori település nyomait találták.
27049	Eresztő-Szegedi úttól délre	0238/2, 0241/15	23	népvándorlás kori település	Az 1999-es terepbejárás során népvándorlás kori település nyomait találták.

27050	Eresztő-Dózsa Kálmán-földje	0249/19	24	újkori település	Az 1999-es terepbejárás során török kori település nyomait találták.
27051	Eresztő-Bajorics II.-tanya	0247/8, 0247/7	25	római kori, népvándorlás kori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, népvándorlás kori és török kori település nyomait találták.
27052	Dülők-19. dülő	010/6	26	őskori, római kori és népvándorlás kori település	Az 1999-es terepbejárás során bronzkori, szarmata és népvándorlás kori település nyomait találták.
27053	Dülők – 19. dülő II.	010/22	27	őskori település	Az 1999-es terepbejárás során őskori település nyomait találták.
27054	Dülők – Türesi tanya	010/6, 010/5	28	római kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata település nyomait találták.
27055	Dülők – Szegedi út	022/4, 022/5	29	népvándorlás kori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során népvándorlás kori és török kori település nyomait találták.
27056	Eresztő -Földi-tanya	0258/8, 0258/15, 0258/16, 0258/13, 0258/12, 0258/11, 0258/14, 0258/10	30	őskori, római kori, népvándorlás kori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során kelta, szarmata, avar és török kori település nyomait találták.
27057	Eresztő – Németh-tanya	0253/15	31	római kori, népvándorlás kori és középkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, avar, Árpád-kori és késő középkori település nyomait találták.
27058	Eresztő - Újvári-tanya	0218/12, 0218/14, 0218/7, 0218/13	32	népvándorlás kori és középkori település	Az 1999-2000-es terepbejárás során népvándorlás kori, kora- és késő Árpád-kori település nyomait találták.
27059	Eresztő-Masa-tanya	0218/7, 0218/8, 0218/15	33	római kori és középkori település	Az 1999-2000-es terepbejárás során szarmata és késő Árpád-kori település nyomait találták.
27060	Eresztő-Masa-tanya II.	0220/11, 0220/10	34	népvándorlás kori és középkori település	Az 1999-es terepbejárás során népvándorlás kori és késő Árpád-kori település nyomait találták.
27061	Eresztő – Császár-tanya	0220/9, 0220/8	35	népvándorlás kori és középkori település	Az 1999-es terepbejárás során népvándorlás kori és Árpád-kori település nyomait találták.

27062	Eresztő – Harnóczi-tanya	0235/1, 0226/8, 0224/7, 0226/7	36	római kori és középkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, Árpád-kori és késő középkori település nyomait találták.
27063	Dülök -Hatöles út	065/12	37	római kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata település nyomait találták.
27064	Dülő – Láda K.- tanyája	032, 035/19, 035/18	38	római kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata település nyomait találták.
27065	Dülő – Láda K.- tanyája II.	035/22, 035/21	39	római kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata település nyomait találták.
27066	Dülök – Süli-tanya	025/6, 025/5	40	római kori, népvándorlás kori, újkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, késő avar és török kori település nyomait találták.
27067	Eresztő- Zöldhalom I.	0156/3, 0156/4, 0160/8, 0160/7, 0160/15, 0160/5, 0160/6	41	őskori, római kori, középkori és újkori település	Az 1999-es, majd a 2010- évi terepbejárás során őskori, szarmata, Árpád-kori és török kori település nyomait találták.
27068	Eresztő- Zöldhalom II.	0163, 0155, 0156/3, 0156/1, 0154/7, 0160/2, 0166, 0165/9, 0165/10, 0165/11, 0165/15, 0160/1, 0165/12, 0165/13	42	őskori, római kori, középkori település	Az 1999-es, majd a 2010- évi terepbejárás során kora bronzkori, szarmata, Árpád-kori település nyomait találták
27084	Eresztő-Benzinkút	0156/5, 0157/6	43	népvándorlás kori, középkori és újkori település	Az 1999-es terepbejárás során népvándorlás kori, honfoglalás kori és török kori település nyomait találták.
27069	Dülök – Szikoló- tanya	040/9	44	római kori és népvándorlás kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata és népvándorláskori település nyomait találták.
27070	Dülök-Birgés- tanya	048/19, 048/17, 048/18	45	római kori és népvándorlás kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata és népvándorláskori település nyomait találták.
27071	Dülök-Cserkó- tanya	059/13, 059/14	46	római kori, középkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata, honfoglalás kori és kora-Árpád-kori település nyomait találták.
27072	Eresztő-Nagy József-földje	0207/11, 0207/9, 0207/10	47	római kori és népvándorlás kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata és késő avar település nyomait találták.

27073	Dülök-Gáborné-tanyája	038/34, 038/35	48	római kori és középkori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata és Árpád-kori település nyomait találták.
27074	Eresztő-Gárgyántanya	0217, 0214/4, 0218/8, 0214/2	49	római kori település	Az 1999-es terepbejárás során szarmata település nyomait találták.
27075	Dülök-Meszes-erdő	050/3, 050/16, 050/26, 049/12, 0113, 0117/3, 0117/2, 0117/1, 0116/4, 0116/10	50	őskori, római kori, középkori és újkori település	A 2000-es terepbejárás során középső neolitikum, kelta, szarmata, Árpád-kori és török kori település nyomait találták.
27076	Eresztő-Gazdag Benő-földje	0260/29, 0260/8, 0260/15, 0260/16, 0260/5	51	őskori, római kori, középkori és újkori település	A 2000-es terepbejárás során kelta, szarmata, Árpád-kori, késő középkori és török kori település nyomait találták.
27077	Eresztő-Sándor Zoltán-földje	0165/36	52	őskori, római kori település	A 2000-es terepbejárás során kelta és szarmata település nyomait találták.
27078	Eresztő-Tsz-kaszáló	0165/10, 0165/11, 0165/14, 0165/15	53	őskori, római kori, népvándorlás kori és újkori település	A 2000-es terepbejárás során kelta, szarmata, késő avar és török kori település nyomait találták
27079	Dülök-Bacsó-fenyő	083/12	54	szórványlelet	2001-ben terepbejárás során avar szórványleletet találtak.
27080	Eresztő-Határút	0220/9, 0220/8	55	szórványlelet	1999-ben terepbejárás során szarmata szórványleletet találtak.
27081	Dülök-Hatöles út	055/2, 031/4	56	szórványlelet	1999-ben terepbejárás során népvándorlás kori szórványleletet találtak.
27082	Dülök-Tandoritanya	040/32, 040/20	57	szórványlelet	1999-ben terepbejárás során Árpád-kori szórványleletet találtak.
27083	Eresztő-18. dűlőút	0252/7	58	szórványlelet	2000-ben terepbejárás során népvándorlás kori szórványleletet találtak.
73211	Eresztő-Csatornapart II.	0176, 0171/8, 0167, 0177/13, 0177/14, 0166, 0165/17, 0177/12, 0165/9, 0165/16, 0171/7	59	őskori, római kori, középkori település	2010-ben terepbejárás során őskori, szarmata és Árpád-kori település nyomát találták.

27093	Terbe-tanya	08/9	60	szórványtelep	Az 1960-as években került elő egy római kori szórványtelep
27095	Templomhegy DK	0106/6, 054/6, 055/1	61	ismeretlen korú temető	1995-ben került sor helyszínelésre az ismeretlen korú temetőnél.

4. A rendezés során tervezett változtatások és azok hatáselemzése

Zsana településszerkezeti terve 2002-ben került jóváhagyásra, melyet 2009-ben módosítottak.

A tervezett változtatásokat ehhez a két jóváhagyott tervhez viszonyítva jelezzük.

Jelen hatástanulmány elkészítése idején a vegetációs időszak miatt nem volt módunk az új beépítésre szánt területek megfelelő helyszíni vizsgálatára. Ezt pótlólag, a kedvezőbb vegetációs időszakban, szeptember folyamán megteesszük és a terepbejárás anyagát pótlólag csatoljuk a hatástanulmányhoz.

4.1. Tervezett változtatások

Hálózati elemek

A hálózati elemek tekintetében a főbb infrastrukturális elemek nem változnak.

Tervezik a Zsana - Balotaszállás közötti út kialakítását, amely meglévő dűlőutak nyomvonalát követné a közigazgatási határ és a Mária malom között.

Területfelhasználás

Beépítésre szánt területek

Falusias lakóterületek:

A település belterületének meghatározó része falusias lakóterület, így a tervezett fejlesztés is ebbe a kategóriába tartozik. Két helyen kerül sor átsorolásra, az egyik esetben a település ÉK-i részén gazdasági terület és zöldterület helyett falusias lakóterület és lakóterületi tartalékterületbe, a másik esetben a település DNY-i részén mezőgazdasági terület helyett tartalék lakóterületbe sorolják át az érintett területeket

1-2 tartalék lakóterület

Gazdasági területek:

A gazdasági területeken belül kereskedelmi szolgáltató és ipari területeket különböztet meg a terv.

Kereskedelmi szolgáltató területek

Belterületen a korábbi kereskedelmi szolgáltató területi kijelölés lakóterület, tartalék lakóterület és zöldterület javára csökkent.

Egyéb ipari területek

Az egyéb ipari területek elsősorban az ipari, az energiaszolgáltatási és a településgazdálkodás építményeinek elhelyezésére szolgálnak. A település ÉNy-i részén, külterületen lévő egyéb ipari terület (083/10-11 hrsz) a meglévő beépítés alapján került kijelölésre, változatlan területfelhasználással. Különleges beépítésre szánt területből egyéb ipari területbe sorolódik át a vízmű és a szennyvíztisztító területe.

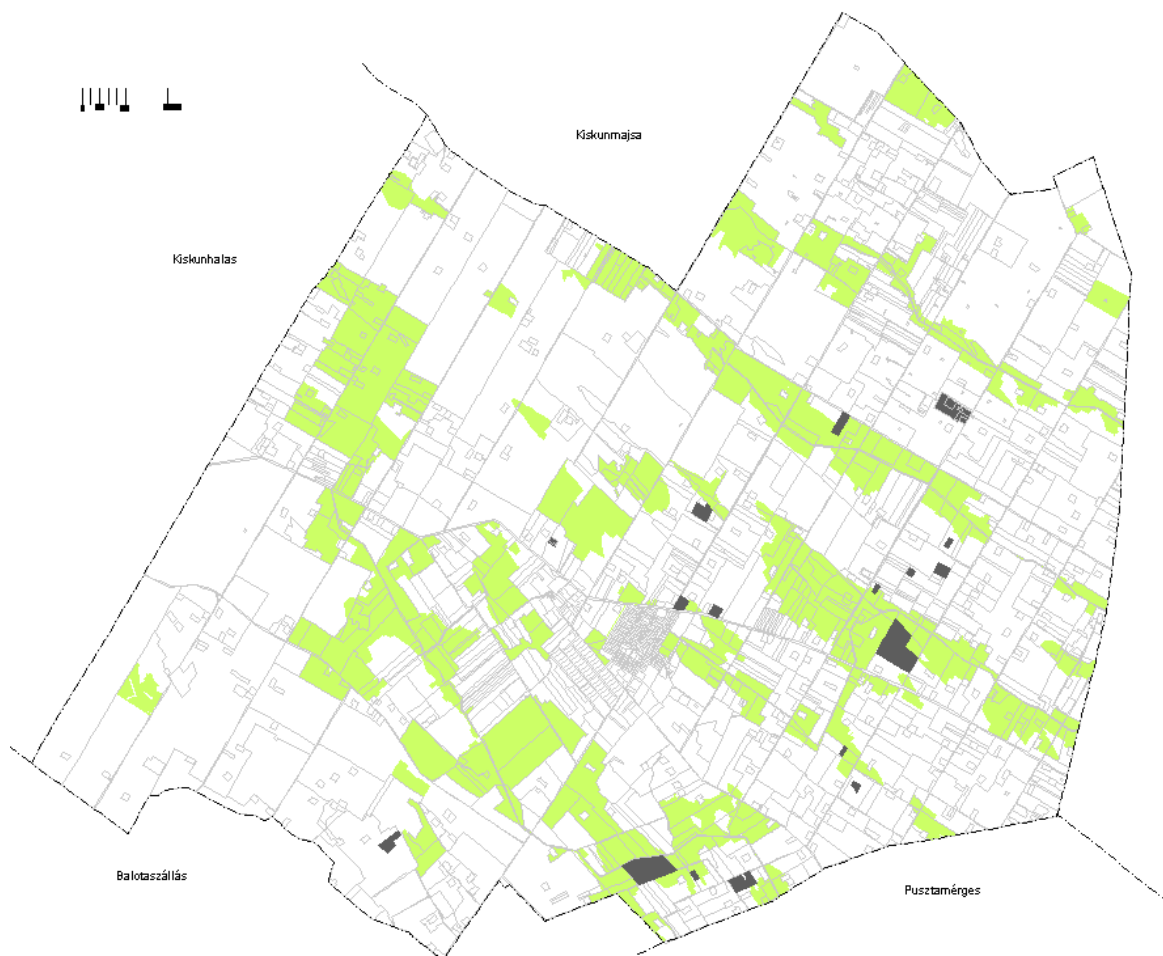

1-2 Különleges beépítésre szánt területből egyéb ipari terület

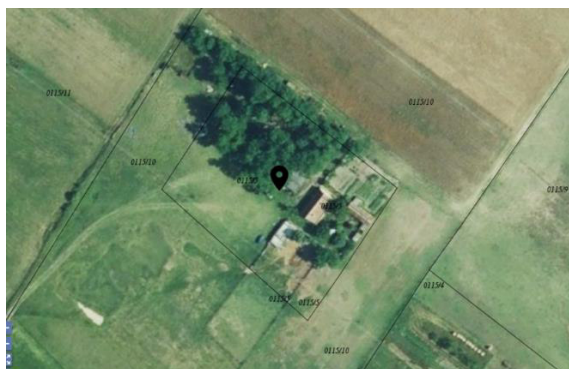
Különleges beépítésre szánt területek

Mezőgazdasági üzem

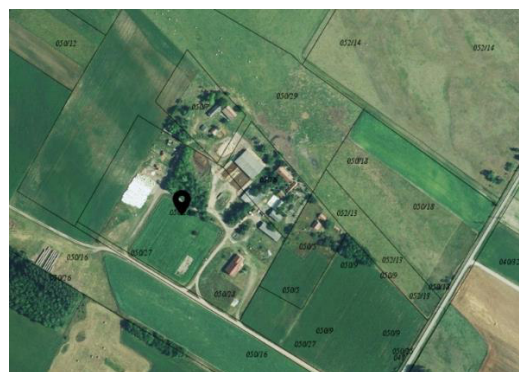
A mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó üzemi területek ipari területből mezőgazdasági üzemi területbe kerülnek át. Ezeknek a területeknek a nagyobbik része beépített, egy részüket érinti az ökológiai hálózat. Ezekben az esetekben csak az ökológiai határvonal módosítása után van lehetőség a mezőgazdasági üzemi területek kijelölésére.

Tervezett mezőgazdasági üzemi területek

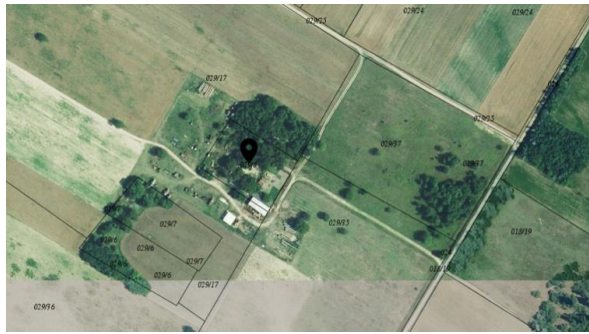
0115/5 hrsz

050/28 hrsz

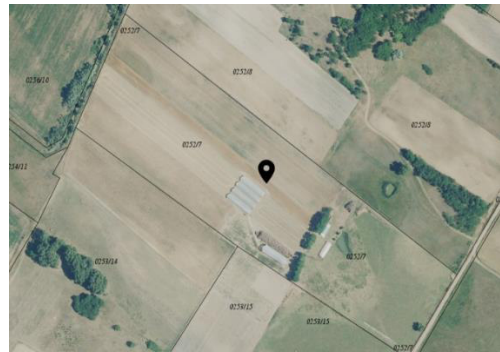
029/11 hrsz

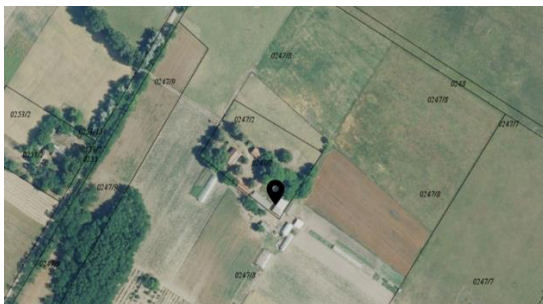
029/8 hrsz

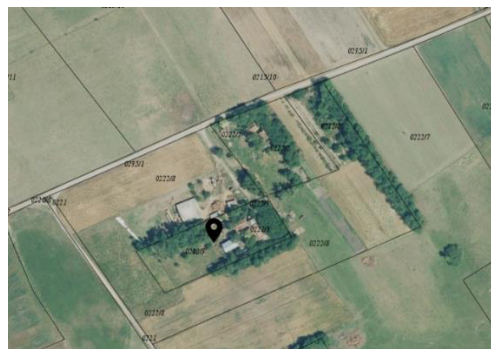
029/9 hrsz

0252/7 hrsz „b”

0247/2 hrsz

0222/3, 0222/8 hrsz

0218/4 hrsz

0206/8 hrsz

Az ökológiai hálózattal érintett területek

040/8, 040/14 hrsz

029/2 hrsz

025/3, 025/12 hrsz

046/3 hrsz

0214/2, 0214/4 hrsz

Munkásszálló

A gazdasági területből kiemelték és önálló beépítésre szánt területbe került a 0158/40 hrsz-ú telek, amelyre a távlati tervekben egy munkásszálló építését tervezik.

Bányaterület

Bányaterületek esetében a hatályos tervhez képest nem történt változás.

Beépítésre nem szánt terület

A beépítésre nem szánt területeknél a változást a mezőgazdasági területen már megvalósított erdősítések jelentik. A terv az aktuális erdészeti nyilvántartás szerinti erdőterületeket jelöli.

Természetközeli terület

A természetközeli területbe új területfelhasználási kategóriaként a mezőgazdasági terület nádas, mocsár nyilvántartású telkei kerülnek.

Különleges beépítésre nem szánt terület

Ebbe a kategóriába kerül a temető és a sportterület.

Új kijelölés a megújuló energiaforrások hasznosítása céljára kijelölt két napelempark.

1-2: napelempark, 3: sportterület, 4: temető

4.2. Régészeti lelőhelyekkel érintett változtatások

A 0214/2 és 0214/4 hrsz-ú, mezőgazdasági üzemi terület, amelyet érint az ökológiai hálózat is, régészeti lelőhelyet érint. A területen található a **27074** nyilvántartási számú – **Eresztő-Gárgyán-tanya** régészeti lelőhely. Amennyiben a területen földmunkákra kerül sor, ez a régészeti lelőhely sérülésével jár.

A 0252/7 hrsz-ú „b”, mezőgazdasági üzemi terület, régészeti lelőhelyet érint. A területen található a **27083** nyilvántartási számú – **Eresztő-18. dülőút** régészeti lelőhely. Amennyiben a területen földmunkákra kerül sor, ez a régészeti lelőhely sérülésével jár.

A megújuló energiaforrások hasznosítása céljára kijelölt két napelempark kialakítását tervezik. A közigazgatási terület ÉNy-i részén tervezett napelempark két régészeti lelőhelyet is érint a **27067** nyilvántartási számú, **Eresztő-Zöldhalom I.** és a **27068** nyilvántartási számú, **Eresztő-Zöldhalom II.** nyilvántartási számú régészeti lelőhelyeket. Amennyiben ezen a területen 30 cm-es mélységet meghaladó földmunkára kerül sor, úgy az a régészeti lelőhely sérülésével jár.

4.3. Régészeti lelőhelyek a módosítással érintett területek tágabb környezetében

A mezőgazdasági üzemi területbe sorolandó területek közül a következők közelében található régészeti lelőhely:

0115/5 hrsz - **27084** nyilvántartási számú – **Eresztő – Benzinkút** régészeti lelőhely

050/28 hrsz - az érintett területtől Ny-ra található a **27075** nyilvántartási számú, **Dülők-Meszes-erdő** régészeti lelőhely, K-re pedig a **27082** nyilvántartási számú, **Dülők-Tandori-tanya** régészeti lelőhely

0247/2 hrsz - az érintett területtől D-re található a **27051** nyilvántartási számú **Eresztő-Bajorics II.-tanya** régészeti lelőhely, É-ra a **27057** nyilvántartási számú **Eresztő – Németh-tanya** régészeti lelőhely

0222/3, 0222/8 hrsz- az érintett területtől DNy-ra található a **27061** nyilvántartási számú, **Eresztő – Császár-tanya** és a **27080** nyilvántartási számú , **Eresztő-Határút** régészeti lelőhely, a területtől ÉK-re a **27062** nyilvántartási számú , **Eresztő – Harnóczi-tanya** régészeti lelőhely

0218/4 hrsz - az érintett területtől D-re található a **27061** nyilvántartási számú, **Eresztő – Császár-tanya** és a **27080** nyilvántartási számú **Eresztő-Határút** régészeti lelőhely, DNy-ra a **27074** nyilvántartási számú **Eresztő-Gárgyán-tanya** régészeti lelőhely

0206/8 hrsz- az érintett területtől D-re található a **27072** nyilvántartási számú **Eresztő-Nagy József-földje** régészeti lelőhely

A mezőgazdasági üzemi területbe sorolandó területek, érintve az ökológiai hálózattal

040/8, 040/14 hrsz - a két terület egymás közelében található, tőlük É-ra két, valószínűleg egybefüggő régészeti lelőhely található, a **27069** nyilvántartási számú, **Dűlők – Szikoló-tanya** és a **27070** nyilvántartási számú, **Dűlők-Birgés-tanya** régészeti lelőhely

025/3, 025/12 hrsz - a terület közelében található a **27066** nyilvántartási számú **Dűlők – Süli-tanya** régészeti lelőhely

A megújuló energiaforrások hasznosítása céljára kijelölt két napelempark kialakítását tervezik. A közigazgatási terület DK-i részén a napelemparknak kijelölt terület közelében található a **27056** nyilvántartási számú, **Eresztő-Földi-tanya** régészeti lelőhely.

Nem új beépítésre szánt terület, de érinti a mezőgazdasági üzem átsorolás a *083/10, 11 hrsz-ú* területet. Közelében található a **27038** nyilvántartási számú **Templomhegy** régészeti lelőhely.

4.4. Lehetséges régészeti érintettségek

A mezőgazdasági üzemi területbe átsorolandó területek közül a *029/11 hrsz-ú*, a *029/8 hrsz-ú*, a *029/9 hrsz-ú*, a *029/2 hrsz-ú* és a *046/3 hrsz-ú* tételeknél jelenlegi ismereteink szerint nincs nyilvántartott régészeti lelőhely.

Ugyanez vonatkozik arra a *0158/40 hrsz-ú* területre, amelyre a távlati tervekben egy munkásszálló építését tervezik.

Tervezik a Zsana - Balotaszállás közötti út kialakítását, amely meglévő dűlőutak nyomvonalát követné a közigazgatási határ és a Mária malom között.

Amennyiben kialakul a pontos nyomvonal, akkor szükségessé válik a régészeti érintettség vizsgálata.

5. Értékvédelmi terv

A régészeti lelőhelyek állagromlásának lassítása vagy megállítása csak az önkormányzat, a területileg illetékes múzeum, az örökségvédelmi hatóság és az érintett magánszemélyek és vállalkozások együttműködésével lehetséges.

A településrendezési terv módosítási tételei több esetben csak általánosan fogalmazzák meg a változtatási igényeket a hálózati elemekre és a területfejlesztésre vonatkozóan. Ezért az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi részében, bizonyos esetekben ugyancsak általános irányelveket tudunk megfogalmazni, ugyanakkor ott, ahol lehetséges a régészeti érintettség a jelenleg hatályos jogszabályok alapján ismertetjük az eljárásrendet.

5.1. Régészeti lelőhellyel érintett módosítások vonatkozásában

A 0214/2 és 0214/4 hrsz-ú, mezőgazdasági üzemi területbe átsorolandó terület, amelyet érint az ökológiai hálózat is, régészeti lelőhelyet érint. A területen található a **27074** nyilvántartási számú – **Eresztő-Gárgyán-tanya** régészeti lelőhely. Amennyiben az érintett terület mezőgazdasági üzemi területbe kerül és földmunkával járó fejlesztésekre kerül sor, a földmunkák megkezdése előtt szükséges a területen a megelőző régészeti feltárás elvégzése.

Ugyanez vonatkozik a 0252/7 hrsz-ú „b”, mezőgazdasági üzemi területbe átsorolandó területre is. Itt a **27083** nyilvántartási számú – **Eresztő-18. dűlőút** régészeti lelőhely található. Itt is a földmunkák megkezdése előtt szükséges a megelőző feltárás elvégzése.

A közigazgatási terület ÉNy-i részén tervezett napelempark két régészeti lelőhelyet is érint a **27067** nyilvántartási számú, **Eresztő-Zöldhalom I.** és a **27068** nyilvántartási számú, **Eresztő-Zöldhalom II.** nyilvántartási számú régészeti lelőhelyeket. Amennyiben ezen a területen 30 cm-es mélységet meghaladó földmunkára kerül sor, úgy a földmunkák megkezdése előtt ugyancsak szükséges a megelőző régészeti feltárás elvégzése.

A megelőző feltárásra vonatkozó előírásokat a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (továbbiakban Kötv.) 22. és 23. §-a tartalmazza. A megelőző feltárás elvégzésére a területileg illetékes múzeum, a kiskunhalasi Thorma János Múzeum (6400, Kiskunhalas, Köztársaság u. 2.) jogosult. A követendő eljárást a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Kecskeméti Járási Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya (6000, Kecskemét, Széchenyi krt. 12) írja elő.

5.2 Módosítással érintett területek közelében lévő régészeti lelőhelyek vonatkozásában

A mezőgazdasági üzemi területbe sorolandó területek közül 10 közelében található régészeti lelőhely:

0115/5 hrsz - **27084** nyilvántartási számú – **Eresztő – Benzinkút** régészeti lelőhely;

050/28 hrsz - a **27075** nyilvántartási számú, **Dülők-Meszes-erdő** és a **27082** nyilvántartási számú, **Dülők-Tandori-tanya** régészeti lelőhely;

0247/2 hrsz - a **27051** nyilvántartási számú **Eresztő-Bajorics II.-tanya** és a **27057** nyilvántartási számú **Eresztő – Németh-tanya** régészeti lelőhely,

0222/3, 0222/8 hrsz - a **27061** nyilvántartási számú **Eresztő – Császár-tanya**, a **27080** nyilvántartási számú, **Eresztő-Határút** és a a **27062** nyilvántartási számú, **Eresztő – Harnóczi-tanya** régészeti lelőhely;

0218/4 hrsz - a **27061** nyilvántartási számú, **Eresztő – Császár-tanya**, a **27080** nyilvántartási számú **Eresztő-Határút** és a **27074** nyilvántartási számú **Eresztő-Gárgyán-tanya** régészeti lelőhely;

0206/8 hrsz - a **27072** nyilvántartási számú **Eresztő-Nagy József-földje** régészeti lelőhely.

Az ökológiai hálózattal érintett mezőgazdasági üzemi területbe sorolandó területek közül a

040/8, 040/14 hrsz - a **27069** nyilvántartási számú **Dülők – Szikoló-tanya** és a **27070** nyilvántartási számú **Dülők-Birgés-tanya** régészeti lelőhely;

025/3, 025/12 hrsz - a **27066** nyilvántartási számú **Dülők – Süli-tanya** régészeti lelőhely;

Mezőgazdasági üzemi átsorolás érinti a 083/10, 11 hrsz -ú területet - közelében található a **27038** nyilvántartási számú **Templomhegy** régészeti lelőhely.

Mindegyik esetben, amennyiben a felsorolt területeknél földmunkával járó fejlesztésre kerül sor, a földmunkák idejére régészeti felügyeletet javasolunk.

A két napelempark közül a közigazgatási terület DK-i részén kijelölt terület közelében található a **27056** nyilvántartási számú, **Eresztő-Földi-tanya** régészeti lelőhely.

Amennyiben ezen a területen 30 cm-es mélységet meghaladó földmunkára kerül sor, úgy a földmunkák során, az esetleges régészeti érintettség miatt régészeti megfigyelést javasolunk.

A régészeti felügyeletet, mint hatóság a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Kecskeméti Járási Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya (6000, Kecskemét, Széchenyi krt. 12)

írja elő. A régészeti felügyelet elvégzésére a kiskunhalasi Thorma János Múzeum (6400, Kiskunhalas, Köztársaság u. 2.) jogosult.

5.3. Lehetséges régészeti lelőhelyek vonatkozásában

A mezőgazdasági üzemi területekbe átsorolandó területek közül a 029/11 hrsz-ú, a 029/8 hrsz-ú, a 029/9 hrsz-ú, a 029/2 hrsz-ú és a 046/3 hrsz-ú területeknél jelenleg nem ismerünk nyilvántartott régészeti lelőhelyet. Ugyanez vonatkozik a tervezett *munkásszálló* (0158/40 hrsz-ú telek) területére is.

Bár az említett területek közelében nem ismerünk nyilvántartott régészeti lelőhelyeket, de régészeti leletek kül- és belterületen földmunkák során bárhol előkerülhetnek. Ezekben az esetekben a Kötv. mentő feltárásokra vonatkozó 24-26.§-t kell alkalmazni. A mentő feltárás elvégzésére jogosult intézmény a kiskunhalasi Thorma János Múzeum (6400, Kiskunhalas, Köztársaság u. 2.).

Tervezik a Zsana - Balotaszállás közötti út kialakítását, amely meglévő dűlőutak nyomvonalát követné a közigazgatási határ és a Mária malom között.

Amennyiben kialakul a pontos nyomvonal, akkor szükségessé válik a régészeti érintettség vizsgálata. Ennek legjobb módja az előzetes régészeti dokumentáció elkészítése.

Ha az út kialakítása a nagyberuházás kategóriájába tartozik, vagyis a Kötv. meghatározása szerint a fejlesztés a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladja, akkor a tervezett fejlesztésre a nagyberuházásokra vonatkozó törvényi szabályozást kell alkalmazni.

Vagyis előzetes régészeti dokumentációt kell készíttetni, amely alkalmas az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására. Az előzetes régészeti dokumentációt a beruházóval kötött írásbeli szerződés alapján a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv, a Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság (1013 Budapest, 1113 Budapest, Daróczi út 3.) készíti el.

Az előzetes régészeti dokumentáció záródokumentuma a feltárási projektterv, amely meghatározza a nagyberuházáshoz kapcsolódó valamennyi régészeti feladatellátást, annak módját, az érintett területet és annak régészeti jellemzőit, a várható kockázatokat, tartalmazza továbbá a készítés időpontjában irányadó szabályok szerint, valamint a Kötv. 23/E. § (2) bekezdése alapján a régészeti feladatellátást végző, feltárásra jogosult intézményt. A nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárások további menetét a Kötv. 23/E-F §, az

egyres nagyberuházásokhoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra vonatkozó különös előírásokat a 23/G. § határozza meg. A követendő eljárást, mint szakhatóság a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Kecskeméti Járási Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya (6000, Kecskemét, Széchenyi krt. 12) írja elő.

Ennek a munkaanyagnak az elkészíttetése értékhatártól függetlenül is javasolt és erre a Kötv. is lehetőséget ad. A 22 § (2) szerint: A földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez. Az előzetes régészeti dokumentációra vonatkozó szabályokat a fentiekben ismertettük. Az elkészült dokumentáció segítséget nyújt a beruházónak a munka időbeli és pénzügyi tervezésében.

Fel kell hívnunk a figyelmet arra is, hogyha a tervezett módosítások megvalósítása előtt tisztázódik, hogy a beruházás a nagyberuházás kategóriájába tartozik, vagyis a Kötv. meghatározása szerint a fejlesztés a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladja, akkor a tervezett fejlesztésre a nagyberuházásokra vonatkozó törvényi szabályozást kell alkalmazni.

6. Összegzés

Zsana településfejlesztési koncepciója és településrendezési eszközeinek teljes körű felülvizsgálata és módosítása egyrészt általános elveket és távlati terveket fogalmaz meg, ugyanakkor több esetben számol konkrét fejlesztési lehetőséggel.

A tervezett változtatások jelenlegi ismereteink szerint három esetben érintenek nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.

A *0214/2 és 0214/4 hrsz-ú*, mezőgazdasági üzemi területbe átsorolandó területnél a **27074** nyilvántartási számú – **Eresztő-Gárgyán-tanya** régészeti lelőhelyet.

A *0252/7 hrsz-ú „b”*, mezőgazdasági üzemi területbe átsorolandó területnél a **27083** nyilvántartási számú – **Eresztő-18. dűlőút** régészeti lelőhelyet. Mindkét esetben a földmunkák megkezdése előtt szükséges a megelőző feltárás elvégzése.

A közigazgatási terület ÉNy-i részén tervezett napelempark két régészeti lelőhelyet érint a **27067** nyilvántartási számú, **Eresztő-Zöldhalom I.** és a **27068** nyilvántartási számú, **Eresztő-Zöldhalom II.** régészeti lelőhelyeket. Amennyiben ezen a területen 30 cm-es mélységet meghaladó földmunkára kerül sor, úgy a földmunkák megkezdése előtt ugyancsak szükséges a megelőző régészeti feltárás elvégzése.

Tíz esetben javasoljuk a régészeti felügyeletet a régészeti lelőhelyek viszonylagos közelsége miatt abban az esetben, ha földmunkákkal járó fejlesztésekre kerülne sor:

0115/5 hrsz-ú területnél a **27084** nyilvántartási számú – **Eresztő – Benzinkút** régészeti lelőhely,

a *050/28 hrsz-ú* területnél a **27075** nyilvántartási számú, **Dűlők- Meszes-erdő** és a **27082** nyilvántartási számú **Dűlők-Tandori-tanya** régészeti lelőhely,

a *0247/2 hrsz-ú* területnél a **27051** nyilvántartási számú, **Eresztő - Bajorics II.-tanya** és a **27057** nyilvántartási számú, **Eresztő – Németh-tanya** régészeti lelőhely,

a *0222/3, 0222/8 hrsz-ú* területnél a **27061** nyilvántartási számú, **Eresztő – Császár-tanya**, a **27080** nyilvántartási számú, **Eresztő-Határút**, és a **27062** nyilvántartási számú, **Eresztő – Harnóczy-tanya** régészeti lelőhely,

a *0218/4 hrsz-ú* területnél a **27061** nyilvántartási számú, **Eresztő – Császár-tanya**, a **27080** nyilvántartási számú **Eresztő-Határút**, és a **27074** nyilvántartási számú **Eresztő-Gárgyán-tanya** régészeti lelőhely,

a *0206/8 hrsz-ú* területnél a **27072** nyilvántartási számú, **Eresztő-Nagy József-földje** régészeti lelőhely,

a 040/8, 040/14 hrsz-ú területnél a **27069** nyilvántartási számú **Dűlők – Szikoló-tanya** és a **27070** nyilvántartási számú, **Dűlők-Birgés-tanya** régészeti lelőhely,
a 025/3, 025/12 hrsz-ú területnél a **27066** nyilvántartási számú, **Dűlők – Süli-tanya** régészeti lelőhely,
a 083/10, 11 hrsz.-ú területnél a **27038** nyilvántartási számú, **Templomhegy** régészeti lelőhely közelsége miatt.

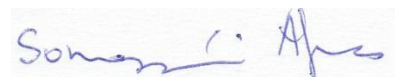
A közigazgatási terület DK-i részére kijelölt napelempark közelében található a **27056** nyilvántartási számú, **Eresztő-Fődi-tanya** régészeti lelőhely. ebben az esetben is régészeti megfigyelést javasoltunk, abban az esetben, ha a területen 30 cm-es mélységet meghaladó földmunkára kerül sor.

Előzetes régészeti dokumentáció elkészíttetését javasoltuk a Zsana - Balotaszállás közötti út kialakítását megelőzően.

Továbbá felhívtuk a figyelmet arra, ha a tervezett módosítások megvalósítása előtt tisztázódik, hogy a beruházás a nagyberuházás kategóriájába tartozik, vagyis a Kötv. meghatározása szerint a fejlesztés a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladja, akkor a tervezett fejlesztésre a nagyberuházásokra vonatkozó törvényi szabályozást kell alkalmazni.

Minden esetben a javasolt feladat alkalmazásáról a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Kecskeméti Járási Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya, mint szakhatóság dönt.

Kecskemét, 2020. augusztus 1.

Somogyvári Ágnes
régészeti szakértő

7. Nyilatkozat

Alulírott, **Somogyvári Ágnes**, régész, nyilatkozom, hogy a 439/2013 (XI. 20) Korm. rendelet előírásának megfelelően szerepelek a Miniszterelnökség régészeti szakértői névjegyzékében.

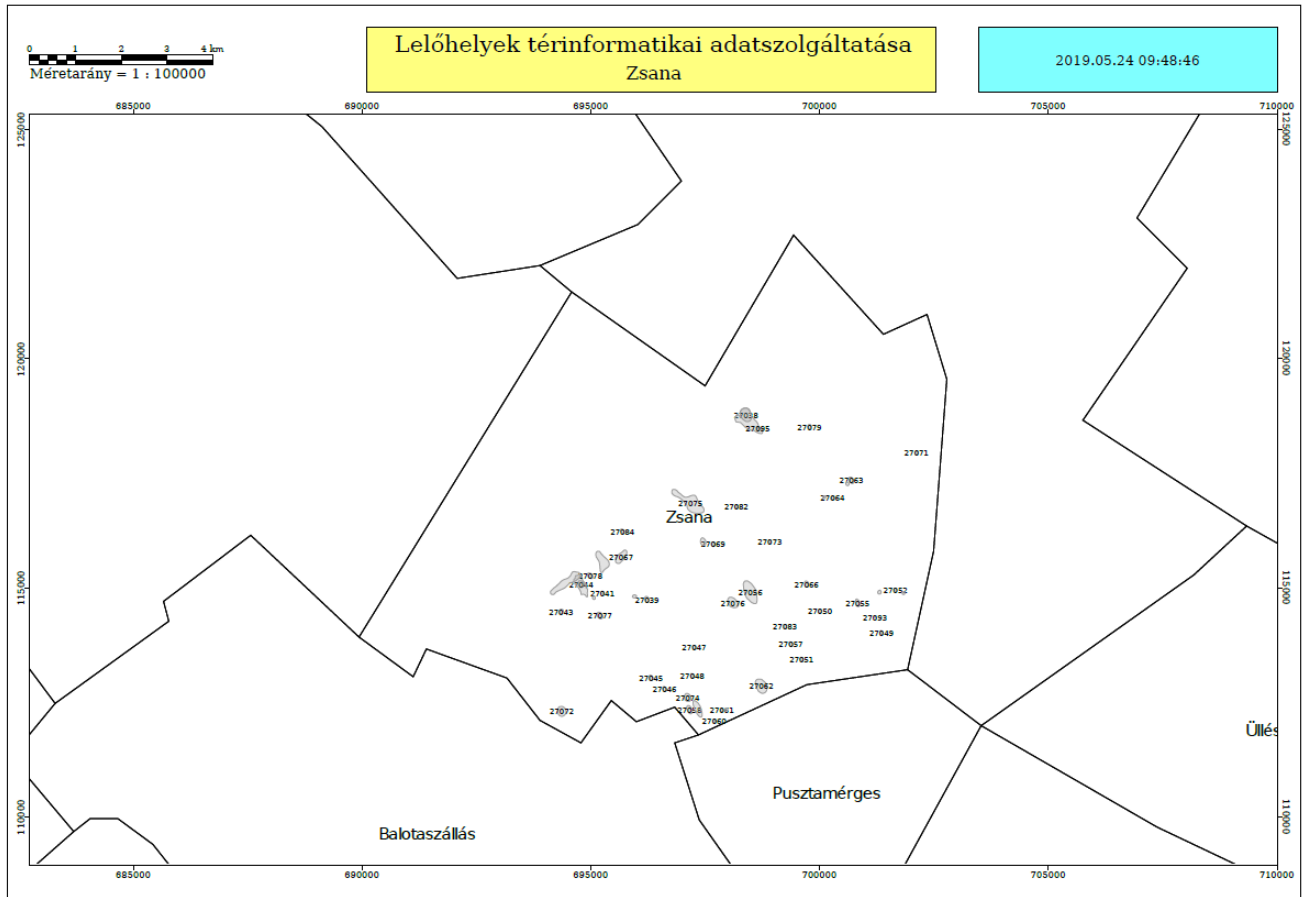
Az általam jegyzett örökségvédelmi hatástanulmány a készítés idején hatályos örökségvédelmi jogszabályokkal és hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Kecskemét, 2020. augusztus 1.

Somogyvári Ágnes
régészeti szakértő

Melléklet

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Zsana közigazgatási területén

Jogszabályi környezet
Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos
hatályos jogszabályok jegyzéke

1. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- a) 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről
- b) 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről;
- c) 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól;
- d) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, különösen a kunhalmok és földvárak törvényi védelméről (23. § 2-3 bek. f, g.)
- e) 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről.
- f.) 312/2012. (XI. 8.) Korm. Rendelet az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról
- g.) 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- h.) 497/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmét érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- i.) 68/2018 (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- j) 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről
- k.) 13/2015. (III. 11.) MvM rendelete a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól
- l.) 14/2015 (III. 11.) MvM rendelete a nagyberuházást megelőző régészeti feltárás végzésére jogosult intézmények és a feltárásban alvállalkozóként részt vevő szervezetek akkreditálásának szabályairól és eljárásrendjéről
- m.) 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 177. § (3.) szerint
- n.) 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről; különös tekintettel a 357 és 358. §-ra

2. A kulturális örökség védelmével kapcsolatos további jogszabályok jegyzéke

- a) „1954. évi Hágai Egyezmény" [1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről];
- b) 2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról;
- c) 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról;
- d) 47/2001 (III. 27) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról;
- e) 149/2001 (VIII. 31) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Valettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről;
- f) 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról;

3. A régészeti lelőhellyel érintett területek típusai, ezen területeken követendő eljárások

3.1. A kulturális örökségvédelmi törvény régészeti örökségre vonatkozó előírásai

A 2001. évi LXIV., a kulturális örökség védelméről szóló törvény meghatározza a régészeti örökség fogalmát: *Régészeti örökség*: az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstruálásához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerzés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek. (7§ 37.)

Meghatározza a *régészeti lelőhely* fogalmát: földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak, (7.§ 35.) és a *nyilvántartott régészeti lelőhely* fogalmát is: a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely. (7.§ 23.)

A földmunkával járó fejlesztéseknél ugyancsak meghatározza a törvény a követendő magatartást: 19.§(1) A földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is (a továbbiakban együtt: beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

(2) A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.

(3) A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárás, valamint a 23/F. § (7) bekezdésében foglalt eset kivételével - a 10. § (1) bekezdésére figyelemmel annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált.

(4) A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A régészeti feladatellátásra vonatkozó hatósági ár képzésének szabályait, az alkalmazható legmagasabb ár mértékét, valamint a régészeti feladatellátással összefüggő költségtételek figyelembevételének részletes szabályait kormányrendelet határozza meg. A hatósági árra vonatkozó szabályokat évente felül kell vizsgálni.

3.1.1. Fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely

Az örökségvédelmi törvény a nyilvántartott régészeti lelőhelyeknél figyelembe vesz védett régészeti lelőhelyeket. Ezen belül két kategóriát különböztet meg: a fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyet (13. § 3.). Kiemelten védettnek tekinti azt a lelőhelyet, amely kivételes tudományos jelentőséggel bír és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontosságú. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír. (13. § 4.)

3.1.2. Régészeti érdekű terület, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely

Az örökségvédelmi törvény meghatározza a régészeti érdekű terület fogalmát is:

Régészeti érdekű terület: valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. (7. § 29. pont)

A törvény 19. § (2) szerint: A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.

4. A régészeti feltárások egyes formáira vonatkozó különleges előírások

Az örökségvédelmi törvény előírja, hogy meghatározott körülmények között milyen típusú feltárásra van lehetőség. A feltárás típusai a következők: mentő feltárás a váratlanul, régészeti feltárás nélkül előkerülő lelete esetére; a próbafeltárás a régészeti érdekű területek érintettségének megállapítására; beruházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárás; a törvény külön szabályozza a nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feladatellátást.

4.1.1. Mentő feltárás

24. § (1) A régészeti emlékek és leletek előkerülése esetében is gondoskodni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzéséről. Ha a helyszíni megőrzésre nincs lehetőség, mentő feltárást kell végezni. Mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerinti intézmény jogosult.

(2) Ha régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles

a) az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni,

b) a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerint feltárásra jogosult intézményt, valamint

c) a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárásra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.

(3) A feltárásra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan - az elvárható ütemben - végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni.

(4) Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a hatóság hivatalból vagy a feltárást végző intézmény javaslatára ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet.

(5) A feltárást végző intézmény köteles a feltárás befejezését követő 30 napon belül a lelőhely ismertté vált adatait jogszabályban meghatározott módon bejelenteni. A lelőhelyet a hatóság nyolc napon belül nyilvántartásba veszi.

25. § A mentő feltárást végző múzeum jogosult a leletmentésre fordított költségeinek megtérítésére, amennyiben az állam nem mond le javára a régészeti leletek tulajdonjogáról. A költségek iránti igényt a hatósághoz kell benyújtani.

26. § A korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezője vagy bejelentője jogszabályban meghatározottak szerint elismerésben részesíthető.

4.1.2. Próbafeltárás

21. § (1) A próbafeltárás célja

a) a terület régészeti érintettségének megállapítása,

- b) régészeti lelőhelyek állapotának felmérése, jellegének, térbeli kiterjedésének és rétegsorainak megállapítása,
- c) a nyilvántartott régészeti lelőhely védetté nyilvánításának előkészítése során a lelőhelyek védelmi fokozatának megállapítása és osztályozása,
- d) megelőző feltárás esetén a veszélyeztető forrásoknak, valamint a megelőző feltárás módjának és mértékének meghatározása,
- e) nagyberuházás esetén az előzetes régészeti dokumentáció munkarészeként a régészeti érintettség meghatározása.

(2) A próbafeltárást a régészeti rétegsor aljáig kell elvégezni.

4.1.3. Megelőző feltárás

22.§ (1) A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.

(2) A földmunkával járó beruházások előkészítése során a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez a beruházó előzetes régészeti dokumentációt készíttethet.

(2a) A földmunkával járó, nagyberuházásnak nem minősülő, új nyomvonalú, külterületi közútépítések előkészítése során - a kerékpárút kivételével - a beruházó köteles a régészeti érintettség felderítése érdekében előzetes régészeti dokumentációt készíttetni.

(2b) A (2) és (2a) bekezdés szerinti előzetes régészeti dokumentáció készítésére a 23/C. és 23/D. §-ban foglaltak alkalmazásával a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv jogosult.

(3) A nyilvántartási adatok és - ha rendelkezésre áll - az előzetes régészeti dokumentáció adatai, valamint a beruházás régészeti örökségre gyakorolt hatása alapján a védettségi fokozat figyelembevételével a hatóság - jogszabályban meghatározottak szerint - a megelőző feltárás keretében

a) régészeti megfigyelést ír elő, ha

aa) a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit,

ab) a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos,

ac) a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökség elemeinek jelentkezési szintjét,

ad) a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, vagy

ae) a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el,

b) próbafeltárást ír elő - jogszabályban meghatározott kivételekkel -, ha

- ba) előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeztek próbafeltárást,
  - bb) földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg,
  - bc) a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert,
  - c) teljes felületű feltárást ír elő, ha
    - ca) a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása,
    - cb) a beruházás történeti városmag területén valósul meg,
  - d) teljes felületű feltárást írhat elő, ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja.
- (4) A hatóság a (3) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.
- (5) Megelőző feltárást végezhet
- a) a régészeti gyűjtőkörrel és a feltárás helye szerinti gyűjtőterülettel rendelkező területi múzeum (a továbbiakban: területi múzeum), Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum, ha a beruházással érintett terület nem lépi túl a területi múzeum gyűjtőterületét;
  - b) a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, ha
    - ba) nincs területi múzeum a beruházással érintett területen,
    - bb) a területi múzeum kapacitása nem teszi lehetővé az önálló feladatellátást,
    - bc) a beruházással érintett terület túllépi a területi múzeum gyűjtőterületét.
- (6) Az (5) bekezdés b) pont bb) alpontja szerinti kapacitás rendelkezésre állásáról a területi múzeum a beruházó megkeresésére nyolc napon belül nyilatkozni köteles.
- (7) Az (5) bekezdés b) pont bb)-bc) alpontja esetében a megelőző feltárás elvégzésébe a területi múzeumot kapacitása erejéig kötelezően be kell vonni.
- (8) A régészeti feladatellátás szaktevékenységi részének jogszabályban meghatározottak szerinti elvégzésébe kapacitáshiány esetén kizárólag más, a 20. § (4) bekezdés szerinti feltárással jogosult intézmény vonható be. A bevont feltárással jogosult intézmény további régészeti szaktevékenységet ellátó közreműködőt nem vehet igénybe.
- (8a) A régészeti feladatellátás járulékos részéhez a megelőző feltárást végző múzeum biztosítja a szükséges régészeti bontómunkát. A régészeti bontómunkába gazdasági társaság bevonható.
- (9) A megelőző feltárás költségei magukba foglalják a régészeti feltárás terepi munkavégzésén túl - beleértve a feltárás munkafeltételei biztosítását is - a jogszabályban meghatározott tartalmú

dokumentálás és az elsődleges leletfeldolgozás költségeit. A feltárást végző intézmény köteles a tényleges felhasználásról jogszabályban meghatározott módon elszámolni.

(10) A megelőző feltáráshoz kapcsolódóan a feltáráshoz jogosult intézmény és a beruházó írásbeli szerződést köt. A szerződés tartalmazza a feltáráshoz módját, időtartamát, a feltáráshoz jogosult intézmény által végzendő régészeti feladatellátás költségét, valamint a jogszabályban meghatározott egyéb szakmai feltételeket.

(11) A (10) bekezdés szerinti szerződést a feltáráshoz jogosult intézménynek és a beruházónak a jogszabályban meghatározott adattartalomnak a beruházó által történő rendelkezésre bocsátásától számított 15 napon belül kell megkötöni.

23. § (1) Megelőző feltáráshoz esetén a teljes területű feltárást legalább az engedélyezési vagy kiviteli terv szerinti földmunkával érintett mélységig kell elvégezni azzal, hogy a földmunkával érintett mélység szintjén lévő régészeti leletek és emlékek egészét fel kell tárnunk.

(2) A régészeti feltáráshoz kapcsolódó régészeti földmunka megvalósításáról a beruházó köteles gondoskodni. Ha a beruházó nem tudja biztosítani a földmunkát, akkor a feltárást végző intézmény - a közbeszerzésekről szóló törvény szerint - gondoskodik a régészeti feladatellátáshoz kapcsolódó földmunka elvégzéséről a beruházó költségén.

(2a) A régészeti feltáráshoz kapcsolódó geodéziai és térinformatikai feladatok ellátásába gazdasági társaság bevonható.

(3) Ha a megelőző feltáráshoz módja régészeti megfigyelés, akkor a földmunkát a feltáráshoz vezetőjének irányításával kell végezni. A régészeti megfigyelés során előkerülő régészeti lelőhelyek feltáráshoz módjáról és feltételeiről jogszabályban meghatározottak szerint a hatóság dönt.

(4) Teljes területű feltáráshoz során régészeti megfigyelés nem végezhető.

23/A. § A régészeti örökség védelme és a beruházások hatékonyabb megvalósítása érdekében a nyilvántartott régészeti lelőhelyen kívüli földmunka esetén a régészeti feltáráshoz a 22. § (10)-(11) bekezdésében foglalt követelmények szerinti szerződés köthető.

4.2.1. Nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feladatellátáshoz vonatkozó előírások

A Kötv. 7. §, 20. pontja meghatározza a nagyberuházás fogalmát:

20. *Nagyberuházás*: az alábbi, földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás:

- a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,
- c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,

d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztó- vagy árapasztó tározó-építés, vagy

e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

23/B. § (1) Nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra - beleértve az előzetes régészeti dokumentáció készítését - a megelőző feltárással kapcsolatos szabályokat a 23/C-23/F. §-ban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

4.2.2. Előzetes régészeti dokumentáció

23/C. § (1) Nagyberuházás esetén – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - előzetes régészeti dokumentációt kell készíteni.

(2) Előzetes régészeti dokumentációnak minősül a hatástanulmány is, ha a tartalmát és az elkészítéséhez alkalmazott módszereket tekintve megfelel az előzetes régészeti dokumentáció fogalmi feltételeinek, és alkalmas az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására.

(3) Az előzetes régészeti dokumentációt a beruházóval kötött írásbeli szerződés alapján a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv készíti el.

(4) Az előzetes régészeti dokumentáció adattartalmának meghatározásához a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv megkeresésére a gyűjtőterületén érintett múzeum köteles a szakmai adatbázisában szereplő adatot ingyenesen, teljességi nyilatkozattal nyolc napon belül a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv rendelkezésére bocsátani.

(5) Az előzetes régészeti dokumentáció készítése során - a jogszabályban meghatározott kivételekkel - próbafeltárást kell végezni, amely nem a megelőző feltárás része.

(6) A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv az előzetes régészeti dokumentáció keretében végzett régészeti feladatellátás jogszabályban meghatározottak szerinti elvégzésébe saját kapacitáshiánya esetén kizárólag más, a 20. § (4) bekezdés szerinti, feltárással jogosult intézményt vonhat be. A bevont feltárással jogosult intézmény további régészeti szaktevékenységet ellátó közreműködőt nem vehet igénybe.

(7) A műszeres lelőhely- és leletfelderítéshez kapcsolódó feladatok ellátásába gazdasági társaság bevonható.

(8) Amennyiben a beruházó a régészeti gépi földmunka elvégzését nem tudja biztosítani, az előzetes régészeti dokumentáció keretében végzett régészeti feladatellátáshoz kapcsolódó

régészeti gépi földmunka elvégzéséről a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv - a közbeszerzésekről szóló törvény szerint - gondoskodik a beruházó költségén.

4.2.3. Feltárási projektterv

23/D. § (1) Az előzetes régészeti dokumentáció záródokumentuma a feltárási projektterv.

(2) A feltárási projektterv meghatározza a nagyberuházáshoz kapcsolódó valamennyi régészeti feladatellátást, annak módját, az érintett területet és annak régészeti jellemzőit, a várható kockázatokat. A feltárási projektterv tartalmazza továbbá a projektterv készítésének időpontjában irányadó szabályok szerint, valamint a 23/E. § (2) bekezdése alapján a régészeti feladatellátást végző, feltárássra jogosult intézményt. A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a projekttervben határozza meg a nagyberuházás régészeti területi jellemzői és előkészítettsége alapján a régészeti feladatellátás területi szakaszait és a szakaszolás indokait.

(3) A feltárási projektterv elkészítésébe a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv jogszabályban meghatározottak szerint örökségvédelmi szakmai tanácsadó testületet vonhat be.

(4) A feltárási projekttervet a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a beruházó részére megküldi. A beruházó a feltárási projekttervet véleményezheti, módosítását, kiegészítését javasolhatja. A véleményt figyelembe kell venni, ha az műszaki és pénzügyi szempontból a régészeti feladatellátást akadályozó tényeken alapul.

(5) A beruházó által elfogadott projekttervet a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv megküldi a projekttervben szereplő, a régészeti feladatellátás elvégzésére megjelölt intézménynek, valamint a Magyar Nemzeti Múzeumnak.

4.2.4. Nagyberuházáshoz kapcsolódó megelőző feltárás és elfedés

23/E. § (1) A beruházó a megelőző feltárás elvégzésére írásbeli szerződést köt, ha a megelőző feltárás elvégzésére a terület rendelkezésre áll.

(2) A Magyar Nemzeti Múzeum a beruházó szerződéskötési szándékáról, annak kézhezvételét követő 5 napon belül értesíti a nagyberuházás megelőző feltárásának elvégzésére jogosult intézményt és koordinálja a szerződéskötést.

(2a) A nagyberuházást megelőző feltárást a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum végezheti jogszabályban meghatározottak szerint.

(2b) A nagyberuházást megelőző feltárás régészeti szaktevékenységének elvégzésébe

a) a gyűjtőterületén érintett területi múzeumot kapacitása erejéig kötelezően be kell vonni,

b) további kapacitáshiány esetén kizárólag más, a 20. § (4) bekezdése szerinti feltárással jogosult intézmény vonható be.

(3) A (2b) bekezdés szerinti bevont feltárással jogosult intézmény a régészeti szaktevékenység ellátásában további közreműködőt nem vehet igénybe.

(4) Ha a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, Budapesten a Budapesti Történelmi Múzeum a megelőző feltárással vonatkozó szerződést a 22. § (11) bekezdésében meghatározott 15 napos határidőn belül nem köti meg, akkor a Magyar Nemzeti Múzeum gondoskodik a régészeti feladatellátás elvégzéséről.

(4a) A (4) bekezdés szerinti esetben a kultúráért felelős miniszter - a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 40. § (3) bekezdése alapján a működési engedély módosításával - hivatalból indított eljárásban dönt a megyei hatókörű városi múzeum régészeti gyűjtőkörének lezárásáról. Az eljárásban a kulturális örökség védelméért felelős miniszter egyetértési jogot gyakorol.

(5) Nagyberuházás megvalósítása esetén a régészeti földmunka, valamint a kivitelezés földmunkái régészeti megfigyelés mellett végezhetőek.

(6) A nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés biztosítására a (2a)-(3) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni.

(7) A régészeti megfigyelés során előkerülő régészeti lelőhelyek feltárási módjáról és feltételeiről jogszabályban meghatározottak szerint a hatóság dönt.

(8) Ha a nagyberuházás esetén végzett régészeti feladatellátás idő- és költséghatára a teljes felületű feltárást nem teszi lehetővé, és a beruházó nyilatkozata alapján az elfedés műszakilag megvalósítható, a lelőhely jogszabályban meghatározott módon elfedhető. A nyilvántartott régészeti lelőhely elfedése a lelőhely fizikai állapotromlását nem eredményezheti.

(9) Ha a beruházó nyilatkozata alapján az elfedés műszakilag nem valósítható meg, akkor a régészeti megfigyelés keretében régészeti bontómunkát kell végezni.

4.2.5. Nagyberuházás esetén végzett régészeti feladatellátás idő- és költséghatára

23/F. § (1) Az előzetes régészeti dokumentáció készítése során végzett próbafeltárási időtartama a próbafeltárási céljára a beruházótól a földmunkával érintett munkaterületnek régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapot rögzítő jegyzőkönyvvel történő átvételétől számított legfeljebb 30 nap. A próbafeltáráshoz kapcsolódó gépi földmunka időtartama legfeljebb 10 nap lehet, amely a próbafeltárási időtartamába nem számít bele. A beruházó és a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv ennél hosszabb időtartamban is megállapodhat.

(2) A feltárási projekttervet a próbafeltárások elvégzését követő 10 napon belül kell elkészíteni, kivéve, ha a beruházó és a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv ennél hosszabb időtartamban állapodik meg.

(3) Teljes felületű feltárás esetén a feltárás időtartama a feltárás céljára a beruházótól a földmunkával érintett munkaterületnek vagy régészeti területi szakasznak régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapotrogzító jegyzőkönyvvel történő átvételétől számított legfeljebb 30 - régészeti feltárás elvégzésére jogszabályban meghatározottak szerint alkalmas - nap. A beruházó és a feltáráshoz jogosult intézmény ennél hosszabb időtartamban is megállapodhat. A teljes felületű feltáráshoz kapcsolódó gépi földmunka időtartama a teljes felületű feltárás időtartamába nem számít bele.

(4) A nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feltárással összefüggő rendelkezések alkalmazásában - tekintet nélkül a nagyberuházás szakaszolására - a beruházás teljes bekerülési költsége a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 47-51. §-ában meghatározott tételek tervezett összege.

(5) A beruházó legkésőbb a próbafeltárás megkezdése előtt köteles a beruházás teljes bekerülési költségéről nyilatkozatot tenni.

(6) A beruházót terheli az előzetes régészeti dokumentáció - beleértve a próbafeltárást -, a teljes felületű feltárás, valamint a régészeti megfigyelés és az elfedés régészeti előkészítésének költsége.

(7) Az előzetes régészeti dokumentáció elkészítésének költségei - nemzetgazdasági szempontból indokolt esetben - a központi költségvetésből fedezhetőek.

(8) Az előzetes régészeti dokumentáció készítésének költségei nem haladhatják meg a beruházás teljes bekerülési költségének 0,35 százalékát, kivéve, ha a beruházó ennél magasabb összeg megfizetését vállalja.

(8a) Az előzetes régészeti dokumentáció készítésének költsége

a) tartalmazza a végleges leletbefogadást,

b) nem tartalmazza a próbafeltáráshoz szükséges gépi földmunka, továbbá a munka- és balesetvédelmi szabályok betartásához szükséges műszaki feltételek biztosításának költségét.

(9) A teljes felületű feltárás költségei nem haladhatják meg a beruházás teljes bekerülési költségének 1 százalékát, kivéve, ha a beruházó ennél magasabb összeg megfizetését vállalja.

Az összeg

a) tartalmazza a teljes felületű feltárás terepi munkavégzésén túl - beleértve a feltárás munkafeltételei biztosítását is - a jogszabályban meghatározott tartalmú dokumentálás és az elsődleges leletfeldolgozás, valamint a végleges leletbefogadás költségeit.

b) nem tartalmazza a jogszabályban meghatározottak szerint feltárásra alkalmas napon kívüli régészeti feltárás végzéséhez a beruházó által kötelezően biztosítandó szükséges technikai felszerelés biztosításának költségét.

(10) A tényleges költségekről köteles

a) a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv az előzetes régészeti dokumentáció tekintetében

b) a feltárás elvégzésére szerződött múzeum

jogszabályban meghatározott módon elszámolni.

(11) A feltárásra jogosult intézmény a teljes felületű feltárás és az elfedés régészeti előkészítésének összköltségei 10 százalékának erejéig tartalékot képezhet az esetleges régészeti többletköltségekre. A tartalék a beruházó és a feltárást végző intézmény közötti megállapodás alapján használható fel.

4.2.6. Az egyes nagyberuházásokhoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra vonatkozó különös előírások

23/G. § (1) Az olyan nagyberuházás esetén,

a) amellyel összefüggő közigazgatási hatósági ügyeket a Kormány rendeletében nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánított,

b) amelyet törvény vagy kormányrendelet kiemelten közérdekű beruházássá, vagy amelyet kormányrendelet nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű közlekedési infrastruktúra-beruházássá nyilvánított,

c) amely a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt,

d) ami az energiahordozók szállításához, energiaellátás biztosításához szükséges, vagy

e) amely bányászati tevékenység végzésével jár [a továbbiakban az a)-e) pont alattiak együtt: kiemelt nagyberuházás]

a régészeti feladatellátásra - beleértve az előzetes régészeti dokumentáció készítését -, a megelőző feltárásra vonatkozó, valamint a 23/B-23/F. §-ban meghatározott rendelkezéseket ezen alcímben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

(2) A kiemelt nagyberuházás esetén a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv gondoskodik

a) a megelőző feltárás, valamint

b) a kivitelezés során ellátandó régészeti megfigyelés és szükség esetén régészeti bontómunka elvégzéséről, és e feladatokra vonatkozó szerződést a beruházóval a 22. § (11) bekezdésében meghatározott 15 napos határidőn belül megkötöti.

(3) A (2) és (4) bekezdésben meghatározott feladatok elvégzésébe jogszabályban meghatározott módon bevonható

a) a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum,

b) a gyűjtőterületén érintett területi múzeum, vagy

c) a feltáráshoz jogosult intézmény vagy szervezet.

(4) Amennyiben a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv régészeti feladatellátással kapcsolatos megkeresésére a (3) bekezdésben megjelölt intézmény vagy szervezet öt napon belül nem válaszol, a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv közvetlenül gondoskodik a régészeti feladatellátásról.

(5) Amennyiben a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a (4) bekezdés szerinti közvetlen feladatellátást nem tudja biztosítani, úgy a Magyar Nemzeti Múzeum bevonásával gondoskodik a régészeti feladatellátás elvégzéséről.

(6) Amennyiben a feltáráshoz alkalmatlan napok miatt a feltárás nem végezhető el a beruházó számára elfogadható határidőre, a feltáró intézmény a feltáráshoz szükséges technikai felszerelés biztosításának költségét a 23/F. § (9) bekezdésében meghatározott költségkereten túl elszámolhatja annak érdekében, hogy a régészeti feltárást a jogszabályban meghatározottak szerint feltáráshoz alkalmas napon kívüli napokon is végezni lehessen.

(7) Kiemelt nagyberuházás esetén a hatóságnak a megelőző feltárás engedélyezésére irányuló eljárásában szakhatóság nem vesz részt, szakkérdést nem kell vizsgálni.

5. Az örökségvédelmi bírság

Az örökségvédelmi törvény rendelkezik az örökségvédelmi bírságról is:

82. § (1) Örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely)

a) az e törvényben vagy más jogszabályban engedélyhez kötött tevékenységet a védetté nyilvánított vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökségi elemre engedély vagy tudomásulvétel nélkül vagy attól eltérő módon végzi,

- b) a 61/I. § (4) bekezdése szerinti tevékenységet a kiemelt nemzeti emlékhely és annak településkép-védelmi környezete területén a Kiemelt Nemzeti Emlékhely Bizottság előzetes hozzájárulása nélkül vagy az előzetes hozzájárulásban meghatározottaktól eltérő módon végzi,
- c) a védetté nyilvánított vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti vagy megrongálja, valamint
- d) a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti,
- e) régészeti feltárást feltárási jogosultság vagy műemléki területen szakértői tevékenységet szakértői jogosultság nélkül végez.
- f) nyilvántartott régészeti lelőhelyen a hatóság engedélye vagy nyilatkozata nélkül beruházást valósít meg.

(2) Bírósággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

(3) A bírságot a hatóság szabja ki.

(4) A bírság összegének megállapításánál mérlegelni kell:

- a) a kulturális örökség elemének történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét,
- b) az okozott kár jogszabályban meghatározottak szerint megállapítható vagy becsült nagyságát.

83. § A bírság kiszabásának nincs helye,

- a) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a hatóság tudomására jutásától számítva egy év, vagy
- b) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a befejezésétől tíz év eltelt.

85. § A bírságolásra vonatkozó részletes szabályokat, valamint a bírság megállapításának alapjául szolgáló értékhatárokat és a bírság legmagasabb összegét a Kormány rendeletben határozza meg.

A 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet határozza meg a régészeti lelőhelyek kategóriákba sorolását és a kategóriánkénti büntetés összegét is:

2.§ (1) A kategóriába sorolást - a (2)-(4) bekezdésben meghatározottak kivételével - régészeti lelőhelyek és műemlékek esetén a védettségre vonatkozó miniszteri rendelet, kulturális javak esetén a védetté nyilvánítást kimondó határozat tartalmazza.

(2)A bírság megállapítása szempontjából a Kövt. 46. §-ában meghatározott kulturális javak és a nem védett kulturális javak a IV., a nyilvántartott régészeti lelőhelyek és a kulturális örökség ideiglenes védelem alatt álló elemei az I. kategóriába tartoznak.

(4)A kulturális örökségnek a Kövt. hatálybalépése előtt védetté nyilvánított elemei közül a régészeti lelőhelyek és kulturális javak e rendelet alapján mindaddig az I. kategóriába tartoznak, amíg a védettségükre vonatkozó rendelet, illetve határozat másképp nem rendelkezik.

4.§ (1) A bírság összege a kulturális örökségnek a Kövt. hatálybalépése előtt védetté nyilvánított elemei közül a régészeti lelőhelyek és kulturális javak vonatkozásában

- a) az I. kategória esetén 10 ezertől 250 millió forintig,
- b) a II. kategória esetén 10 ezertől 125 millió forintig,
- c) a III. kategória esetén 10 ezertől 25 millió forintig,
- d) a IV. kategória esetén 10 ezertől 250 millió forintig terjedhet.

7. § (1) A bírságot a hatóság állapítja meg.

A kulturális javak védelme a tulajdonos rendelkezési jogát is korlátozza. A Btk-ban ezt az alábbi módon szabályozzák:

Műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása

357.§ (1) Aki a tulajdonában álló műemléket, védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat vagy a tulajdonában álló ingatlanon lévő régészeti lelőhelyet megrongálja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a tulajdonában álló

- a) műemléket vagy védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat megsemmisíti,
  - b) műemlék olyan helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, amelynek következtében az elveszti műemléki jellegét, vagy
  - c) védett kulturális javak körébe tartozó tárgy vagy régészeti lelőhely helyrehozhatatlan károsodását idézi elő,
- egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Védett kulturális javakkal visszaélés

358.§ (1) Aki

- a) a védett gyűjteményhez tartozó tárgyat vagy védett tárgyegyüttes darabját jogszabályban előírt előzetes hozzájárulás nélkül elidegeníti,
- b) védett kulturális javak körébe tartozó tárgy, gyűjtemény vagy tárgyegyüttes tulajdonjogában bekövetkezett változásra vonatkozó, jogszabályban előírt bejelentési kötelezettségét elmulasztja,

c) védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat, gyűjteményt vagy tárgyegyüttest engedély nélkül külföldre juttat, vagy a kiviteli engedély kereteit túllépi, büntettet miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a kulturális javak körébe tartozó és kiviteli engedélyhez kötött tárgyat engedély nélkül külföldre juttat, vagy a kiviteli engedély kereteit túllépi.